

Granskning av processen för att ta fram en ny översiktsplan

Västerås stad

December 2023

Said Ashrafi

Casper Wessén

Kontaktrevisor: Ulla Persson

Sammanfattning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Västerås stad genomfört en granskning. Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer att processen för översiktsplanering bedrivs på ett ändamålsenligt sätt. Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att kommunstyrelsen **i allt väsentligt** säkerställer att processen för översiktsplanering bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

Vår sammanfattande bedömning är att arbetsprocessen för framtagande av den nya översiktsplanen skapar en ökad förutsägbarhet och tydligare styrning, samlad planering och uppföljning, effektiv resursplanering, samlad kommunikation, och politisk samt kommunövergripande förankring.

Nedan ses bedömning för varje revisionsfråga. För fullständiga bedömningar se respektive revisionsfråga i rapporten eller det avslutande avsnittet "Sammanfattande bedömningar utifrån revisionsfrågor".

Revisionsfrågor	Bedömning
1. Används fullmäktiges visioner och mål som underlag för arbetet ta fram den nya översiktsplanen?	Ja
2. Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen stam- respektive regionnätets roll för att trygga elförsörjningen i kommunen samt särskiljs dessa tydligt från varandra?	Ja
3. Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen behovet av utbyggnaden av VA-nätet i staden?	Ja
4. Beaktas behovet av samverkan mellan relevanta externa aktörer i samhällsplaneringen för att möjliggöra långsiktiga investeringar i el- och VA-försörjningen?	Ja
5. Följs och rapporteras arbetet med den översiktsplanen till fullmäktige och kommunstyrelsen i tillräcklig frekvens?	Ja

Rekommendationer

Mot bakgrund av de rekommendationer som framkommit i granskningen lämnar vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- att i direktiven till investeringsprocessen ställa krav på en beskrivning av de utpekade investeringsbehoven i den nya översiktsplanen med konsekvenser och handlingsalternativ för att skapa bättre förutsättningar för att säkerställa kommunkoncernnyttan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte och revisionsfrågor	4
Revisionskriterier	4
Avgränsning	4
Metod	4
Granskningsresultat	5
Visioner och mål	5
Stamnät och regionnät	9
Utbyggnad av VA-nät	11
Behov av samverkan	12
Uppföljning och rapportering	14
Samlad bedömning	16
Rekommendationer	16

Inledning

Bakgrund

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplanen är ett strategiskt politiskt dokument som ska spegla den rådande politiska majoritetens uppfattning om byggande, mark- och vattenanvändning och hushållning med naturresurser. Planen måste också vara aktuell för att fungera som vägledning vid såväl kommunens egna som andra myndigheters beslut om bland annat detaljplaner, bygglov och tillstånd enligt miljöbalken. Den bör bygga på sammanställningar och analyser av viktiga förutsättningar såsom övergripande mål, förändringar och trender i omvärlden, fysisk struktur och allmänna intressen. För att fylla sina dubbla funktioner som långsiktigt strategisk och vägledande för konkreta beslut om byggande och användning av mark och vatten bör översiktsplanen baseras på systematiskt genomförda kartläggningar och analyser av planeringsförutsättningarna.

I plan- och bygglagen finns bestämmelser om vad som ska redovisas i översiktsplanen och hur processen att ta fram eller ändra en översiktsplan ska genomföras. Översiktsplanen behöver ingå i en kontinuerlig process där mål och strategier successivt stäms av mot det som händer i kommunen. Ett naturligt led i den kontinuerligt bedrivna översiktsplaneringen är därför att löpande följa upp och utvärdera översiktsplanens effekter. Social hållbarhet tar nu en stor plats i kommunal planering. Det kräver en ny yrkesroll för planeringsarkitekter och samhällsplanerarna där förståelse för drivkrafterna hos stadsbyggandets aktörer är central. Det behövs även metoder och verktyg för att hantera sociala frågor i översiktsplaneprocessen.

Översiktsplanen för Västerås kommun antogs av kommunfullmäktige den 7 december 2017. Minst en gång under varje mandatperiod ska kommunfullmäktige även ta ställning till om översiktsplanen är aktuell. Den nya översiktsplanen ska visa hur kommunen ska utvecklas till år 2050 med utblick till år 2070. Den nya översiktsplanen ska ha tydliga i ställningstaganden om mark- och vattenanvändning på en övergripande nivå samtidigt som den ska vara mer detaljerad i några av stadens serviceorter och i Västerås innerstad.

Utifrån genomförd risk- och väsentlighetsanalys har PwC fått i uppdrag av de stadsrevisionen att göra en granskning av kommunens process för framtagande av den nya översiktsplanen.

Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer att processen för översiktsplanering bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

Revisionsfrågor

1. Används fullmäktiges visioner och mål som underlag för arbetet ta fram den nya översiktsplanen?
2. Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen stam- respektive regionnätens roll för att trygga elförsörjningen i kommunen samt särskiljs dessa tydligt från varandra?
3. Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen behovet av utbyggnaden av VA-nätet i staden?
4. Beaktas behovet av samverkan mellan relevanta externa aktörer i samhällsplaneringen för att möjliggöra långsiktiga investeringar i el- och VA-försörjningen?
5. Följs och rapporteras arbetet med den översiktsplanen till fullmäktige och kommunstyrelsen i tillräcklig frekvens?

Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser och bedömningar.

- Kommunallag (2017:725) 8 kap. 9, 10, 12 §§
- Plan- och bygglag (2010:900) 3 kap. 6 §, 19, 19 a, 21 §§, 27-28 §§, 1 Kap 5 §, 3 Kap 12 §, 2 Kap § 5
- Kommunfullmäktiges vision och mål, direktiv och riktlinjer
- Befintlig översiktsplan
- God ekonomisk hushållning enligt kommunallagen (11 kap)
- Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar (elförsörjningsdirektivet)
- Ellagen
- Vattentjänstlagen § 6
- Tillämpbara interna regelverk och policy

Avgränsning

Granskningsobjektet är kommunstyrelsen. Granskningen avgränsas till kommunstyrelsen och avser processen för att ta fram en ny översiktsplan.

Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentgranskning av styrdokument, samt genom intervjuer med berörda tjänstepersoner inom kommunstyrelsen, byggnadsnämnden och Mälarenergi.

De intervjuade har beretts möjlighet att sakgranska rapporten.

Granskningsresultat

Visioner och mål

Revisionsfråga 1: Används fullmäktiges visioner och mål som underlag för arbetet ta fram den nya översiktsplanen?

lakttagelser

Processen för arbetet med att ta fram en ny översiktsplan

Aktualitetsprövning

Vid intervjuer har framgått att det genomförts en aktualitetsprövning av Västerås stads tidigare översiktsplan "Västerås Översiktsplan 2026 med utblick mot 2050". Genomförd aktualitetsprövning resulterade i att kommunfullmäktige den 3 september 2020 (§ 181) beslutade att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en ny översiktsplan med utgångspunkt från aktualitetsprövningens slutsatser och förslag på inriktning för Västerås översiktsplanering.

Översiktsplan 2040 med utblick till år 2070 - Utgångspunkter

Vision

Västerås stads vision lyder "Västerås 2026 - Staden utan gränser". Staden där människorna känner att allt är möjligt. En stad att vara stolt över. En stad med människan och tekniken i en framgångsrik symbios. Visionen Västerås 2026 fastslogs av kommunfullmäktige 2010 och sedan dess är den vägledande i allt utvecklingsarbete som Västerås stad driver eller medverkar i. Ledord i visionen är samspel, trygghet, ansvar, delaktighet och frihet. Enligt intervju har fullmäktiges vision "Västerås 2026 - Staden utan gränser" varit en viktig del i framtagandet av den nya översiktsplanen, men även redan antagna program för till exempel ekonomisk och social hållbarhet.

Av projektbeskrivning¹ för den nya översiktsplanen framgår att syftet med denna är att ta ett samlat och hållbart grepp om den framtida fysiska samhällsutvecklingen i kommunen samt ge en tydlig vägledning i stadens arbete såväl som till invånare, civilsamhälle, myndigheter och näringsliv. Översiktsplanen utgör ett av Västerås stads viktigaste styrande dokument och ska bland annat bidra till att realisera stadens tre övergripande program för hållbar utveckling ("Program för social hållbarhet", "Program för ekologisk hållbarhet" och "Näringslivsprogram"). Den nya översiktsplanen ska även bidra till en långsiktigt hållbar mark- och vattenanvändning genom att:

- utgöra en tydlig avsiktsförklaring om kommunens fysiska utveckling
- bidra till en samsyn kring Västerås framtida fysiska utveckling
- underlätta en effektiv samhällsbyggnadsprocess i stadens organisation

¹ Version 1.0. Versionsdatum 2021-09-17. Godkänd 2021-09-24.

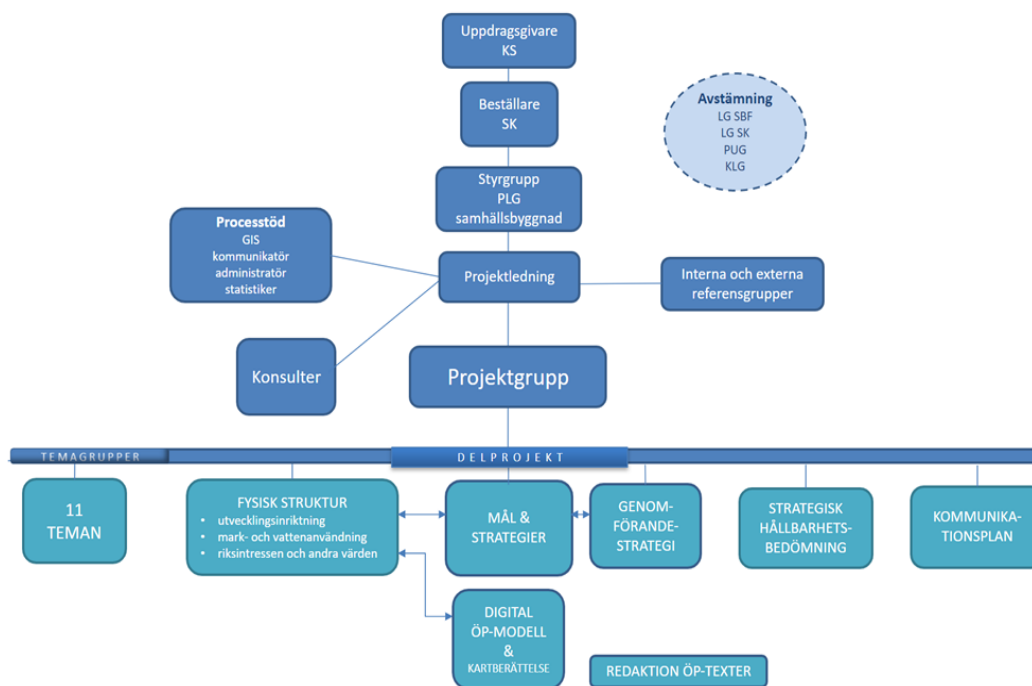
- öka kunskapen om hur fysisk planering och rumsliga strukturer kan bidra till en hållbar utveckling

Utöver ovan effektmål ska arbetet med den nya översiktsplanen även bidra till att uppfylla mål för det strategiska utvecklingsområdet "en hållbar stad". För att den nya översiktsplanen ska uppfylla projektets syfte ska den, när den antas av kommunfullmäktige:

- ha en planeringshorisont till 2040 med utblick till år 2070
- vara tydlig i ställningstaganden om mark- och vattenanvändning på en övergripande nivå
- ha en ökad detaljeringsgrad i vissa delar av kommunen
- vara användbar för stadens efterföljande planering och markförvärv
- visa grunddragen i mark- och vattenanvändningen i en digital plattform/webbaserat verktyg samt innehålla en textdel som tillsammans med kartor kan arkiveras
- vara resultatet av en bred dialogprocess

Organisation och arbetsprocess

Av Figur 1 framgår projektorganisationen för arbetet med framtagande av ny översiktsplan.

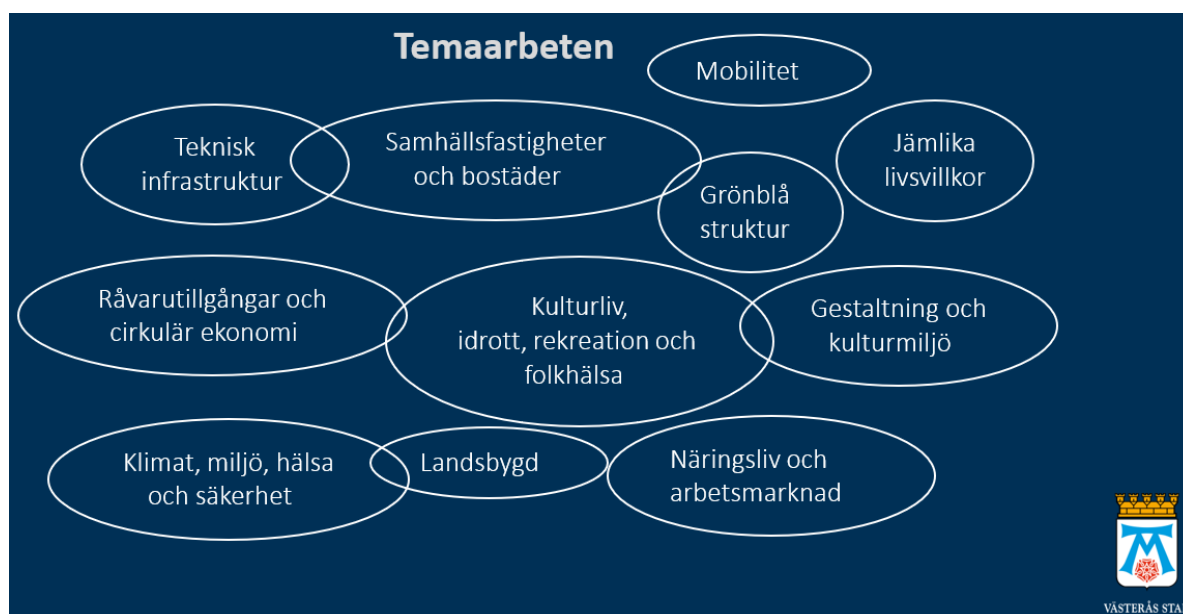

Figur 1: Organisationsschema projektorganisation för arbetet med framtagande av ny översiktsplan

Av projektbeskrivningen framgår att de allmänna intressena ska beskrivas och beaktas, både i översiktsplanen och i den fysiska planeringen. Dessa arbeten har genomförts i temagrupper i projektets tidiga faser med syfte att fånga upp de allmänna intressenas markanspråk i kommunen. Arbetena omfattar omvärlds- och trendanalys, nulägesbild i Västerås samt tematiska planeringsinriktningar för den fysiska planeringen i kommunen. Temagrupperna garanterar en bred kunskap i projektet och en bred representation från koncernen.

Av ovan organisationsschema framgår att arbetet i temagrupper utgått från elva teman. Vid intervjuer förklaras att över 100 personer från kommunen, de kommunala bolagen, Svenska Kraftnät, Mälarenergi och Vattenfall har samlats i dessa grupper och skrivit fram texter/beskrivningar till respektive tema. Temana utgör i sin tur delar av den nya översiktsplanen. Vilka teman som texter och beskrivningar har skrivits fram till framgår av Figur 2 nedan.

Figur 2: Temaarbeten

Vid intervjuer förklaras att teknisk infrastruktur är en grundförutsättning för att staden ska fungera, därav är det ett viktigt tema i den kommande översiktsplanen. Även samhällsfastigheter förklaras vid intervjuer ha ett stort fokus för att säkerställa arbetsplatser och göra staden attraktiv. Därtill har jämlikhet och trygghet identifierats som stora fokusområden.

Utöver temaarbeten förklaras vid intervjuer att det under åren 2021-2022 gjorts ett arbete där tre scenarier för framtida bebyggelsestrukturer testats. Detta var ett kunskapshöjande arbete om hur olika lägen och täthet för byggnation påverkar hållbarhetsperspektiven. Scenarierna presenterades för kommunstyrelsen 2022-06-08. Målsättningen är att staden ska bli attraktiv och trivsamt, både för invånare och företag.

Ytterligare en del i arbetet med den nya översiktsplanen har varit att ta fram mål för samhällsbyggandet. Kopplat till detta förklaras vid intervjuer att mål har arbetats fram

under våren 2022 i en workshopserie på tre delar tillsammans med kommunstyrelsens överläggning, inklusive ersättare. Workshops kring målen har även parallellt genomförts med stadens koncernledningsgrupp respektive med representanter från näringsliv, universitetet och civilsamhället. Målen förklaras vara formulerade utifrån Västerås stads vision, beslutade program för social och ekologisk hållbarhet samt målen för Agenda 2030. Målen för samhällsbyggandet är formulerade i text och lyder:

- Ett sammanhållet och nära Västerås
- Ett robust och grönt Västerås
- Ett levande Västerås med stark identitet

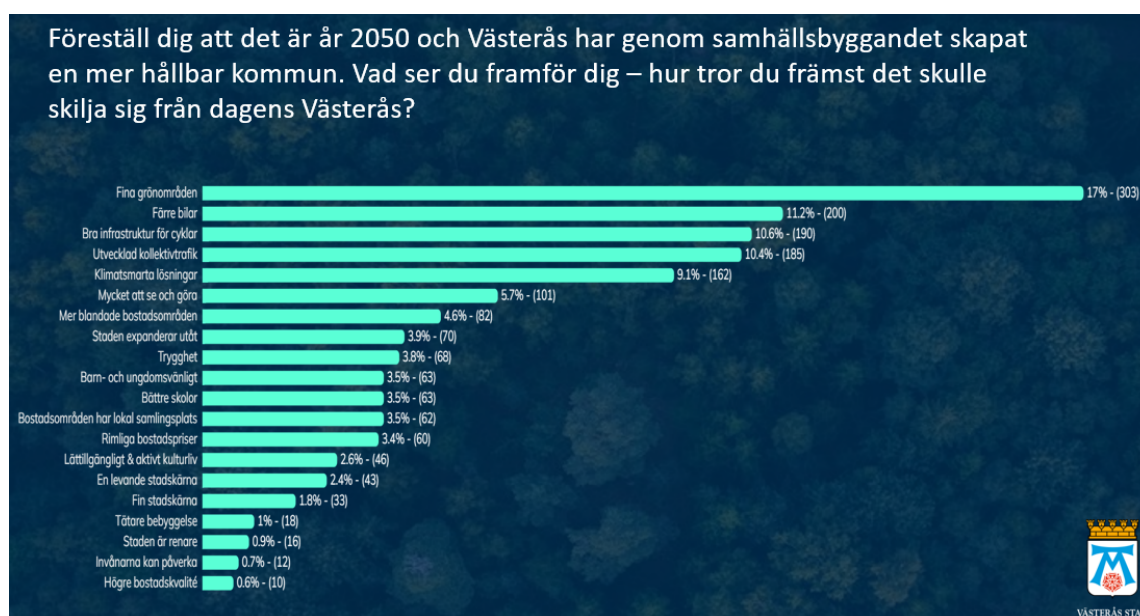
Inom ramen för respektive mål finns ett antal delmål. Därutöver har det även formulerats en målbild för samhällsbyggandet i Västerås som lyder; "Västerås - en kommun med energi - från skärgård till landsbygd via staden".

Det pågår även ett arbete med att ta fram utvecklingsinriktningar. Vid intervjuer förklaras att dessa kommer att utgöra väsentliga delar av den nya översiktsplanen. Totalt ska fyra utvecklingsinriktningar tas fram och i arbetet är bland annat Mälarenergi involverad.

Medborgardialog

Kopplat till medborgardialog kan konstateras att en enkät har skickats ut till Västeråsbor där de fått besvara frågan "Föreställ dig att det är år 2050 och Västerås har genom samhällsbyggandet skapat en mer hållbar kommun. Vad ser du framför dig - hur tror du främst det skulle skilja sig från dagens Västerås?". Totalt har i enkätundersökningen erhållits 1 026 svar och av dessa noteras att medborgarna framförallt tror på skillnader mellan år 2050 och dagens Västerås inom "Fina grönområden", "Färre bilar", "Bra infrastruktur för cyklar", "Utvecklad kollektivtrafik" och "Klimatsmarta lösningar". Enkätundersökning samt fördelning av svar framgår av Diagram 1 nedan.

Diagram 1: Enkätundersökning

Gällande svarsfrekvensen har framgått vid intervjuer att kommunen är nöjd. Med enkätundersökningen var syftet att nå ut brett till alla målgrupper i samhället för att säkerställa att samtliga målgrupper fick inkomma med åsikter. Vid intervjuer förklaras att det inte finns något enkelt sätt att se områdesspridningen på respondenterna, dvs i vilka områden de som har besvarat enkäten bor.

Medborgardialoger uppges även förekomma i samband med de planprojekt som genomförs. För några år sedan förklaras att det genomfördes ett stort dialogprojekt där ca 4 000 Västeråsbor kom till tals. Under åren 2022-2023 har det förekommit ungdomsdialoger kopplat till den nya översiktsplanen där de fått inkomma med tankar kring vad de önskar se för utveckling i staden, framtida utmaningar etc.

Parallellt med arbetet att ta fram en ny översiktsplan så arbetar Västerås stad med att ta fram en ny innerstadsstrategi, tillsammans med bland annat fastighetsägare i city. Strategin ska göra verklighet av den målbild som finns för Västerås innerstad. Innerstadsstrategin blir ett viktigt underlag i arbetet med nya översiktsplanen.

Bedömning

Används fullmäktiges visioner och mål som underlag för arbetet ta fram den nya översiktsplanen?

Ja.

Bedömningen baseras på följande grunder:

- Utgångspunkter och ansatser i arbetet med den nya översiktsplanen korresponderar till fullmäktiges vision som anger den framtida målbilden för hur Västerås utvecklas.
- Det finns en projektplan för arbetet med de nya översiktsplanen som syftar till att ta ett samlat och hållbart grepp om den framtida fysiska samhällsutvecklingen i kommunen samt ge en tydlig vägledning i stadens arbete såväl som till invånare, civilsamhälle, myndigheter och näringsliv.

Stamnät och regionnät

Revisionsfråga 2: Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen stam- respektive regionnätets roll för att trygga elförsörjningen i kommunen samt särskiljs dessa tydligt från varandra?

lakttagelser

Elförsörjning

Bebyggelse och byggnadsverk som för sin funktion kräver tillförsel av energi ska enligt plan- och bygglagen lokaliseras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till energiförsörjningen och energihushållningen. Översiktsplanen bör bidra till att skapa förutsättningar för ett minskat energibehov och en trygg och hållbar energiförsörjning.

Tillgången på kapacitet för att möjliggöra nyetablering och utökad effektuttag i Västmanland är just nu överlag ansträngt. Merparten av elanvändningen i Västmanland sker i Västerås kommun men många stora och internationella företag finns utspridda i övriga mindre kommuner i

regionen. Västmanland har historiskt och fram till nyligen haft goda förutsättningar vad gäller tillgång på effekt och möjlighet till ökat uttag, men utvecklingen i framför allt Västerås och Arboga har på senare år blivit ett reellt hinder för nyetableringar i regionen. Med anledning av den situation som Västmanland befinner sig i är det av högsta vikt att regionen har kunskap kring hur elanvändningen och effektbehovet ser ut idag och hur det kan komma att utvecklas i regionen framöver.²

Vid intervjuer bekräftas att det vid tidpunkten för granskningen finns ont om effekter³ i Västerås stad. Norr om Mälaren finns det något bättre förutsättningar än söder om Mälaren. Under år 2024 förklaras att effekterna kommer att fyllas på något, däremot blir det som fylls på snabbt intecknat. Ett ständigt arbete uppges ske kopplat till effekter för att synliggöra hur de används samt att elförbrukningen kommuniceras.

De intervjuade bedömer att det inte finns tillräcklig kapacitet i elnätet för kommande expansion. Detta har dock identifierats som en viktig fråga, att få tillräcklig effekt. Mot bakgrund av detta förklaras att Mälarenergi har planerat för sju nya mottagningsstationer.

Ett arbete uppges pågå utifrån en handlingsplan som syftar till att skapa mer mark för stadens verksamheter. Det finns ett utpekad område där elförsörjning och förvärv av mark följs upp genom dialog med Mälarenergi och kommunens mark- och exploateringsenhet (MEX). Utfallet av denna uppföljning uppges rapporteras till kommunstyrelsen.

Gällande dels beskrivningar av stam- respektive regionnätets roll för att trygga elförsörjningen i staden förklaras vid intervjuer att Mälarenergi och Vattenfall båda har varit behjälpliga med skrivningar och inkludering i översiktsplanen. Huruvida varje dels roll kommer att beskrivas i översiktsplanen saknas kännedom om för tillfället, klart är att det sker en aktiv dialog med i huvudsak Mälarenergi för att trygga elförsörjning, och i översiktsplanen kommer det att beskrivas hur detta ska ske. Det förklaras ha genomförts ett gediget arbete med att förmedla nuläge och behov av utveckling av teknisk infrastruktur i kommunen, underlag finns också framtaget för detta vilket vi har tagit del av. Mälarenergis elnätsspecialister kommer att granska remissutgåvan av översiktsplanen.

Bedömning

Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen stam- respektive regionnätets roll för att trygga elförsörjningen i kommunen samt särskiljs dessa tydligt från varandra?

Ja.

Bedömningen baseras sig på följande grunder:

- Mälarenergi och Vattenfall båda har varit behjälpliga med skrivningar och inkludering i översiktsplanen. Det sker en aktiv dialog med i huvudsak Mälarenergi för att trygga elförsörjning, och i översiktsplanen kommer det att beskrivas hur detta ska ske.

² Effektforum, Region Västmanland, 2022

³ Effekt beskriver hur mycket energi som ett visst föremål förbrukar eller producerar under en viss tid.

- Mälarenergis elspecialister kommer att granska remissutgåvan av översiktsplanen.

Utbyggnad av VA-nät

Revisionsfråga 3: Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen behovet av utbyggnaden av VA-nätet i staden?

lakttagelser

Vatten- och avlopp

Vid planläggning enligt plan- och bygglagen ska bebyggelse och byggnadsverk bland annat lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till möjligheterna att ordna vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering och elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt.

I VA-utvecklingsplanen⁴ står att dokumentet utgör ett underlag i kommunens översiktsplan men det ska också användas som ett självständigt dokument för koordinering inom Miljö- och konsumentnämnden, Byggnadsnämnden, Mälarenergi samt övriga berörda nämnder inom Västerås stad. Planen inleds med en beskrivning av nuläget samt vilka förutsättningar och behov som finns. Dokumentet innehåller även en sammanfattning av hur och på vilken nivå planeringen för verksamhetsområdets utökning ska utföras. För de områden som i dagsläget ligger utanför nuvarande verksamhetsområde ska dokumentet klarlägga vilka som i framtiden bedöms ingå i ett utökat verksamhetsområde. Syftet är också att tydliggöra vilka krav som ställs på fastighetsägare avseende VA-frågor utanför verksamhetsområdet. I samband med arbetet med VA-utvecklingsplanen har ett förslag på VA-policy tagits fram. Vidare står i dokumentet att dagsläget är i stort sett alla planlagda områden i Västerås anslutna till Mälarenergis VA-nät. I detaljplanerna föreskrivs hur vatten- och avloppsförsörjningen ska lösas.

Vid intervjuer förklaras att det i den nya översiktsplanen som är under bearbetning har inkluderats tematexter kopplade till VA-nätet. Vidare förklaras att det framförallt är där VA-nät redan förekommer som planer att växa finns. Vid tidpunkten för granskningen förklaras att VA-nätet har hög kapacitet men att det finns områden där det behöver stärkas, inte minst i de centrala delarna av staden.

Kopplat till VA-frågor sker dialoger kontinuerligt med Mälarenergi. Vid intervjuer förklaras att den nya översiktsplanen inte kan bli så utförlig i alla delar varför det är väsentligt att Mälarenergi i sina interna planeringsdokument beskriver hur utbyggnaden av VA-nätet ska ske. Mälarenergi har en utvecklingsplan i vilken behov av utbyggnad beskrivs.

Mälarenergis vattennätsspecialister kommer att granska remissutgåvan av översiktsplanen.

Bedömning

Revisionsfråga 3: Beskrivs och synliggörs i den nya översiktsplanen behovet av utbyggnaden av VA-nätet i staden?

⁴ Antagen i Kommunstyrelsen 2013-04-10. Antagandet verkställt i samband med antagandet av VA-policy i Kommunfullmäktige 2013-05-02.

Ja.

Bedömningen baseras sig på följande grunder:

- I den nya översiktsplanen som är under bearbetning har inkluderats tematexter kopplade till VA-nätet.
- Kopplat till VA-frågor sker dialoger kontinuerligt med Mälarenergi.
- Mälarenergi har en utvecklingsplan i vilken behov av utbyggnad beskrivs.
- Mälarenergis vattennätsspecialister kommer att granska remissutgåvan av översiktsplanen.

Behov av samverkan

Revisionsfråga 4: Beaktas behovet av samverkan mellan relevanta externa aktörer i samhällsplaneringen för att möjliggöra långsiktiga investeringar i el- och VA-försörjningen?

lakttagelser

I ett tidigt skede av arbetet med den nya översiktsplanen har arbeten i temagrupper skett, vilket också har nämnts under revisionsfråga 1. Ett tema, som berör både elförsörjning och VA, är teknisk infrastruktur. Framtagandet av tematexter till teknisk infrastruktur har skett i en projektgrupp där representanter från kommunen, Mälarenergi, Svenska Kraftnät, Vattenfall och VAFAB deltagit. Inom ramen för arbetet med tematexter kan konstateras att representanter från samtliga relevanta externa aktörer medverkat. Bakgrunden till detta uppges vid intervjuer vara att fånga upp synpunkter tidigt i processen. Lite senare i processen, under samrådtiden, finns också möjlighet för externa aktörer att inkomma med synpunkter.

Enligt intervju har kommunen en tät dialog med Mälarenergi avseende el- och VA-försörjning. Syftet med dialogerna är att säkerställa att det finns en tydlig plan för genomförandet av den nya översiktsplanen. Ett stort fokus förklaras ha lagts på att den nya översiktsplanens genomförandedel ska vara mer genomtänkt än den tidigare översiktsplanens genomförandedel.

Vid intervjuer förklaras att Mälarenergi är med i alla steg i processen. Mälarenergi har insyn i allt som görs och de informeras om allt som tas med i översiktsplanen. Om det är något Mälarenergi har synpunkter på tillgodoses detta i möjligaste mån. Vid tidpunkten för granskningen förklaras att Mälarenergi fått den nya översiktsplanen för genomläsning, innan den går ut på samråd. Samverkan med Mälarenergi beskrivs vid intervjuer som väl fungerande, att detta är korrekt verifieras också av representanter från Mälarenergi.

Investeringar i el- och VA-försörjningen

I granskningen har vi tagit del av underlaget Investeringsplan VA som beskriver framtagna budget för Mälarenergi åren 2024-2033. Budgeten är specificerad utifrån fyra delar; Lagkrav, Reinvesteringar, Effektiviseringar och Exploateringar. Underlaget är daterat 2023-08-25 och av detta framgår att budgeten inte är beslutad. Vi har ställt kontrollfråga kring huruvida budgeten är beslutad vid tidpunkten för granskningen, och

av svar har framgått att VA-budgeten för 2024 är beslutad av Mälarenergis styrelse 2023-10-19.

Vidare av ovan underlag framgår projekt i enlighet med VA-utvecklingsplanen för åren 2024-2026. Projekten avser områden utpekade i stadens och Mälarenergis VA-utvecklingsplan med behov av kommunalt VA. Det framgår även projekt som avser exploateringar för åren 2024-2026.

Investeringsplanen sträcker sig över 10 år och tas fram årligen. Investeringar detaljplaneras per projekt för år 1-3. Beslut om investeringsbudget tas av Mälarenergi AB:s styrelse. Styrelsen tar endast beslut för ett år i taget avseende budget och investeringar.

För att bedöma behovet av elförsörjning och VA utifrån översiktsplanen behöver det först pekas ut var nya områden ska beläggas. Sedan behöver fokus riktas mot vilken utbyggnadstakt som ska gälla. Vid intervjuer förklaras bland annat att i den nya översiktsplanen har det pekats ut ett nytt område för bostadsbyggande. För att hantera detta förs dialoger med Mälarenergi om bland annat för att trygga el- och VA-försörjningens förutsättningar för genomförande. En väsentlig del för att något ska vara genomförbart är att det även är genomförbart utifrån investeringsprocessen. Det uppges att vara viktigt koppla ihop investeringsprocessen med översiktsplanen på ett bättre sätt än tidigare för att säkerställa kommunkoncernnyttan.

Inom kommunen finns önskemål om att utbyggnad av staden ska ske inifrån och ut, det vill säga från stadens mittpunkt och utåt. Vid intervjuer förklaras att detta är en viktig del för att säkerställa tillgången till bland annat el- och vatten- och avlopp. Att bygga staden inifrån och ut uppges av de intervjuade inte alltid överensstämma med den politiska viljeinriktningen. Ibland förklaras att det kan vara en utmaning att få politiken att förstå vikten av detta.

För arbetet med översiktsplanering finns en styrgrupp kallad processledningsgrupp samhällsbyggnad (PLG). I denna styrgrupp ingår direktörer och chefer från följande förvaltningar och bolag:

- teknik- och fastighetsförvaltningen
- kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
- miljö- och hälsoskyddsförvaltningen
- stadsbyggnadsförvaltningen
- Mälarenergi
- stadsledningskontoret

Styrgruppen får löpande information om arbetet i projektet och ansvarar för att:

- godkänna uppdragsbeskrivning och projektbeskrivning samt revideringar av dessa dokument.
- säkerställa resurser från respektive förvaltning/bolag.
- ta beslut enligt tids- och aktivitetsplanens beslutspunkter.

- besluta i vägval som har en strategisk betydelse i projektet.

Genom detta forum säkerställs att representanter från Mälarenergi finns med i hela samhällsbyggnadsprocessen, dvs från översiktsplanering till byggnation. Om det vid något tillfälle ska diskuteras områden som kräver specialkompetens från Mälarenergi, till exempel frågor avseende elförsörjning eller VA, tar styrgruppsrepresentanten med sig detta.

Till viss del sker även samverkan med angränsande kommuner för att synkronisera sina respektive översiktsplaner. På motsvarande sätt sker även samverkan med Region Västmanland.

Utöver ovan noterar vi att det finns ambitioner om att ta fram en prioriteringskarta över vad som styr på vilka platser (t. ex vilka saker ska få företräde på vilka platser, vad som är viktigast på just den här platsen etc).

Bedömning

Beaktas behovet av samverkan mellan relevanta externa aktörer i samhällsplaneringen för att möjliggöra långsiktiga investeringar i el- och VA-försörjningen,

Ja.

Bedömningen baseras på följande grunder:

- I ett tidigt skede av arbetet med den nya översiktsplanen har arbeten i temagrupper skett.
- Kommunen har en tät dialog med Mälarenergi avseende el- och VA-försörjning och även Vattenfall.
- Arbete pågår med att bättre koppla ihop arbetsprocessen med den nya översiktsplanen med investeringsprocessen för att säkerställa kommunkoncernnyttan.
- För arbetet med översiktsplanering finns en styrgrupp kallad processledningsgrupp samhällsbyggnad (PLG) som består av direktörer och chefer från stadens förvaltningar och bolag.

Uppföljning och rapportering

Revisionsfråga 5: Följs och rapporteras arbetet med den översiktsplanen till fullmäktige och kommunstyrelsen i tillräcklig frekvens?

lakttagelser

Vid intervjuer förklaras att ett upplägg för återrapportering kring det fortlöpande arbetet med den nya översiktsplanen presenterades för majoriteten i december 2022. Förslaget var att kommunstyrelsens överläggning vid kommande sammanträden skulle erhålla tematiska genomgångar utifrån olika områden, så kallade "tårtbitar". Vid varje sammanträde skulle en tårtbit presenteras. Tårtbitarna motsvarar de teman som redogjorts för under revisionsfråga 1. Inledningsvis valde majoriteten att rapportering skulle ske i enlighet med ovan förslag. Efter det första rapporteringstillfället, som berörde

landsbygd, valde majoriteten dock att avbryta upplägget med tematiska genomgångar vid varje sammanträde. Majoriteten uttryckte istället önskemål om att se helheten på en gång, vilket medfört att framtagandet skett på tjänstemannanivå med ett brett deltagande från stadens förvaltningar och bolag samt utifrån inspel från externa aktörer.

Vid genomgång av kommunstyrelsens sammanträdesprotokoll för perioden 2022-01-01 till 2023-11-20 kan konstateras att styrelsen vid två tillfällen informerats specifikt om arbetet med den nya översiktsplanen. Det var dels 2022-06-08 § 238 där styrelsen informerades om målbilden för den nya översiktsplanen, dels 2022-12-14 § 410 där styrelsen informerades om det pågående arbetet med översiktsplanen. Vi har i sammanträdesprotokoll inte kunnat se att kommunstyrelsen beslutat om det upplägg för återrapportering vi redogjort för ovan. Vid intervjuer förklaras att dialoger kring den nya översiktsplanen kommer att startas upp med majoriteten i december 2023. Vidare vid intervjuer förklaras att förhoppningen är att ett samrådsförslag ska finnas framtaget och tillgängligt för beslut i januari 2024. Under samrådstiden förklaras att huvudfokus kommer att vara på dialog och de frågor/synpunkter som inkommer.

Vi noterar att det inte finns någon politiskt utsedd styrgrupp som ska följa arbetet med den nya översiktsplanen. Det ansvaret åligger hela kommunstyrelsen. Kommunfullmäktige ansvarar för att anta den slutliga översiktsplanen.

Bedömning

Följs och rapporteras arbetet med den översiktsplanen till fullmäktige och kommunstyrelsen i tillräcklig frekvens?

Ja.

Bedömningen baseras på följande grunder:

- Det finns en process för rapportering och uppföljning av översiktsplanen som har utvecklats i dialog med kommunstyrelsen.

Samlad bedömning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Västerås stad genomfört en granskning. Granskningens syfte är att bedöma om kommunstyrelsen säkerställer att processen för översiktsplanering bedrivs på ett ändamålsenligt sätt. Utifrån genomförd granskning är vår samlade bedömning att kommunstyrelsen **i allt väsentligt** säkerställer att processen för översiktsplanering bedrivs på ett ändamålsenligt sätt.

Rekommendationer

Mot bakgrund av de iakttagelser som framkommit i granskningen lämnar vi följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- att i direktiven till investeringsprocessen ställs krav på en beskrivning av de utpekade investeringsbehoven i den nya översiktsplanen med konsekvenser och handlingsalternativ för att skapa bättre förutsättningar för att säkerställa kommunkoncernnyttan.

2023-12-12

Rebecka Hansson

Said Ashrafi

Uppdragsledare

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av revisorerna i Västerås stad enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från den 9 maj 2023. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.